

Валерый ГАЙДУКЕВІЧ: — Не так даўно я вярнуўся з Рыгі. Там мне задалі пытанне, чаму Расія неадэкватна рэагуе на размяшчэнне амерыканцамі сваіх ракет на тэрыторыі Румыніі. А як вы будзеце рэагаваць? — кажу я ім і тлумачу. — Вы ўяўляеце, што гэтыя ракеты, якія стаяць у Румыніі, павінны будучы збіваць ракеты на ўзлёце. Так, яна знішчыць кантэйнер з боепрыпасамі, але галоўкі будуць узрывацца, а значыць, падаць. І куды яны будуць падаць? На Украіну? На Румынію? Ці Балгарыю? У адной ракеце — 10 мегатонных зарадаў. Гэта 100 Хірасім. Калі яна ўзарвецца, то што будзе са светам?

Віталь БУСЬКО: — Гэтую актуальную тэму мы на днях абмяркоўвалі з паслом Румыніі. І ён пацвердзіў, што ракеты пастаўлены ў абарончых мэтах. Але вельмі важна разумець, што калі яны пачнуць функцыянаваць, то ўсё гэта паляціць і на іх, і на суседзяў. Калісьці, як вы ведаеце, у нас таксама была ядзерная зброя, ад якой мы добраахвотна адмовіліся. Калі астатнія краіны адмаўляліся ад ядзернай зброі, усе памятаеце, што галоўнай умовай было непрасоўванне НАТА на Усход. Што мы маем сёння? НАТА стаіць на нашым парозе. Таму вельмі сімвалічна, што на «круглым stole» прысутнічае чалавек, які прымаў удзел у той вайне. Ён памятае, як гэта: калі ўсё гарыць, узрываецца, і што адчуваеш, калі зверху падаюць бомбы, а паралельна лятуць кулі і снарады.

Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ: — Сёння варта казаць і яшчэ аб адной важнай праблеме — бежанцаў. Напружаная сітуацыя складаецца ў тых дзяржавах, куды накіроўваюцца мігранты. Уявіце сабе, у краіну ўязджае больш як 300 тысяч людзей за год! Невядома, чым гэта можа скончыцца.

Валерый ГАЙДУКЕВІЧ: — Яшчэ ніхто толкам не асэнсваў і не даў ацэнку гэтай міграцыі. Навідаючы, што працэсам кіруюць, у ім задзейнічаны дастаткова вялікія грошы. Не проста людзі сабраліся, селі ў лодку і паплылі. Так не бывае. Для таго, каб чалавек прыбыў у Еўропу, яму плацяць вялікія грошы. І не трэба хаваць, што сярод іх ёсць падрыхтаваныя баевікі, якія папросту чакаюць свайго часу. Таму не выключана, што трагічныя падзеі яшчэ наперадзе.

Аляксандр ФЕНЬ: — Беларусь — мірная дзяржава, якая ўжо карыстаецца аўтарытэтам для сусветнай грамадскасці. Таму зараз ва ўсіх нас адна задача — падтрымаць усе меры, каб папярэдзіць вайну.

Віталь БУСЬКО: — У тым ліку такія «круглыя сталы» павінны ўплываць на грамадскую думку. Наколькі я помню, былі тры ступені пабудовы камунізму. І асноўнай з’яўлялася ступень «новы чалавек», што азначала новае мысленне. Так і тут. Пакуль рэвалюцыя не адбудзецца ў нашых галовах, пакуль кожны не асэнсуе, што не будзе пераможцы ў новай вайне, да таго часу небяспека будзе панаваць у свеце.

УРОК № 3. «СПРАГНАЗАВАНАСЦЬ І ГАРАНТАВАНАСЦЬ»

«Звязда»: — *Ці можна пазбегнуць падобнай трагедыі, калі своечасова вынесці ўрокі з мінулых падзей? Як папярэдзіць сучасныя ўзброеныя канфлікты? Нездарма наша новая Ваенная дактрына носіць абарончую скіраванасць.*

Уладзімір МАКАРАЎ: — У гэтых умовах важна ўлічваць урокі той вайны, глабальнай вайны. Галоўны з іх — усімі ме-

рамі забяспечваць мір і бяспеку, а значыць, неабходна быць гатовымі супрацьстаяць новым выклікам і пагрозам. Сёння поўнаасцю зменена канцэпцыя вядзення вайны. І ў новай Ваеннай дактрыне, прынятай ужо ў першым чытанні, якраз разглядаюцца сучасныя ваенныя канфлікты. Прадугледжаны тры тыпы вайны (рэгіянальная, лакальная і міжнародная) і два ўзброеныя канфлікты (міжнародны і ўнутраны). Прычым агульнымі рысамі для ўсіх іх, акрамя прымянення высока-эфектыўнай зброі, з’яўляюцца вядзенне інфармацыйнага проціборства як неад’емнай часткі ваенных канфліктаў, павышэнне ролі спецыяльных аперацый, спецыяльных воінскіх фарміраванняў, тэрарыстычных арганізацый... Усе войны, трагічныя падзеі на поўначы Афрыкі — гэтаму прыклад.

Валерый ГАЙДУКЕВІЧ: — Пры стварэнні новай Ваеннай дактрыны ўлічваўся вопыт апошніх узброеных канфліктаў. Можна прывесці прыклад падзей ва Украіне. Звяржэнне ўлады адбылося з прычыны ўнутранага канфлікту. Калі памятаеце, спачатку на плошчу выйшлі палітыкі, бабулі, дзядулі, а потым з’явіліся арганізаваныя атрады. Адкуль яны ўзяліся? Яны ж не прыехалі з-за мяжы. Гэта ўкраінцы, якія былі падрыхтаваны ў спецыяльных падраздзяленнях, што фінансаваліся, — і вось вам дзяржаўны пераварот. Колькі там народу паклалі. І зноў там гінуць людзі. Што адбываецца зараз? Зносяць помнікі, мяняюць назвы вуліц. Навошта? Зразумець складана. З’явіліся новыя выклікі і пагрозы, новыя спосабы вядзення баявых дзеянняў, новая тэхніка, узбраенне — усё гэта патрабуе поўнага асэнсавання. Вялікая ўвага ў новай Ваеннай дактрыне надаецца і такому паняццю, як інфармацыйная вайна.

Уладзімір МАКАРАЎ: — Вельмі шмат спекуляцый у дачыненні да Беларусі было наконт унутранага ўзброенага канфлікту: маўляў, мы чагосьці баімся. Ніхто нічога не баіцца. Па меркаванні аўтараў кнігі «Пастка. Новыя тэхналогіі барацьбы з расійскай дзяржаўнасцю», у свеце толькі дзве дзяржавы, супраць якіх задзейнічаны ўвесь патэнцыял тэхналогіі каларовых аksamітных рэвалюцый, якія выйшлі пераможцамі: гэта Кітайская Народная Рэспубліка, якая адмовілася гуляць па правілах віртуальнага спектакля, і Рэспубліка Беларусь — дзякуючы жыццёвай мудрасці і не сюррэалістычнаму мысленню Прэзідэнта краіны Аляксандра Лукашэнкі. Такая выснова вучоных.

Але за мір і бяспеку заўсёды трэба змагацца. І, сапраўды, Беларусь падае прыклад, як захоўваць мір і стабільнасць на працягу двух дзясяткаў гадоў, нягледзячы на спробы дэстабілізацыі і шмат што іншае. Сёння Беларусь паказвае, як будаваць адносіны з іншымі дзяржавамі, як быць фактарам міру і бяспекі ва ўмовах, калі дамоклаў меч занесены. Дарэчы, чаму ўпершыню за шэсць стагоддзяў адбылася сустрэча Папы Рымскага і кіраўніка Рускай праваслаўнай царквы? Штодзённа гіне каля 300 хрысціян. У выніку — сотні тысяч забітых. Лівія, Ірак, Сірыя... Такого генацыду не было ніколі. Гэта таксама адзін з выклікаў. Таму, па-першае, трэба ствараць міралюбівую палітыку, а па-другое, памятаць, што кіруюць светам не сяброўскія поціскі рук, а толькі інтарэсы, якія трэба абараняць, у тым ліку ў ваеннай сферы.

Віталь БУСЬКО: — І толькі тады армія абароніць іх, калі яе вайскоўцы будуць сапраўдны-

мі патрыётамі сваёй Радзімы, зразумеюць, што гэта іхняе і ніхто не мае права судыі прыісці і нешта чапаць. І немагчыма за год ці паўтара, што малады чалавек служыць у войску, навучыць яго любіць Радзіму. Ён павінен гэта ўмець ужо да таго, калі прыйдзе туды.

«Няправільна была зроблена ацэнка ваеннай кампаніі фашысцкай Германіі ў Еўропе. І зыходзячы з гэтага, быў няправільна вызначаны галоўны ўдар немцаў».

Уладзімір МАКАРАЎ: — Каб быць гатовымі дзейнічаць у любым з канфліктаў, за апошнія дзесяцігоддзі нашы Узброеныя Сілы вытрымалі некалькі мадэрнізацый. Дарэчы, упершыню ў новай Ваеннай дактрыне дадзена азначэнне, што такое незаконнае ўзброенае фарміраванне. Ні ў каго не павінна быць сумненняў, што калі тыя або іншыя недзяржаўныя ваенізаваныя аб’яднанні з’яўцацца на нашай тэрыторыі, яны будуць знішчаны бязлітасна і беспаваротна. Бо мір і стабільнасць — самыя важныя заваёвы, якія ёсць. І беларусы гэта добра разумеюць з пункту гледжання памяці. Бо калі б не партызанскія фарміраванні, якія кантралявалі на канец 1943 года 60% тэрыторыі, то беларускі этнас перастаў бы існаваць. У Зімяніна, сакратара ЦК КПСС, а падчас вайны кіраўніка камсамола Беларусі, аднаго з арганізатараў партызанскага і падпольнага руху, ёсць жудасная лічба: Беларусь выйшла з вайны з мільённым насельніцтвам. Гэта трэба помніць, каб усе добра разумелі, чаму ў нас 22 чэрвеня — вельмі трагічны дзень. Гэтак жа трэба памятаць тыя 14 лагераў па зборы крыві ў дзяцей...

Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ: — І больш чым 9 тысяч знішчаных вёсак. Прычым людзі, якія перажылі жудасную акупацыю, да гэтага часу афіцыйна не лічацца ахвярамі вайны.

Уладзімір МАКАРАЎ: — Ваенная дактрына прадугледжвае ўсю сукупнасць поглядаў на забеспячэнне ваеннай бяспекі нашай краіны. Ваенная небяспека ёсць заўсёды. Як у чэхайскай драматургіі, калі ружжо вісіць на сцяне — яно абавязкова выстраліць. Што тычыцца ваеннай пагрозы, гэта крайняя ступень небяспекі, калі верагоднасць узброенага канфлікту вялікая. І для таго, каб ваенная небяспека не перарасла ў ваенную пагрозу, прадугледжаны пералік мер, аб якіх ужо ішла размова. І сярод гэтых мер ёсць удасканаленне ідэалагічнай работы ў мэтах дасягнення і падтрымання высокага маральнага духу ў ваеннаслужачых, выхавання ва ўсіх грамадзян Беларусі пачуцця патрыятызму. Яшчэ ў XIX стагоддзі было сфармулявана Клаўзевічам, што будучыя магчымыя войны павінны быць забяспечаны трыадзінствам улады, народа і арміі. Калі адзін з элементаў выпадае, то перамагчы немагчыма. І трэба ў гэтым аддаць належнае Беларусі, якая нягледзячы на шматлікія праблемы, захавала самае галоўнае — і ўладу, і народ, і армію. І той факт, што Беларусь паказвае, як можна ў гэтых умовах захаваць мір і стабільнасць, дарагога каштуе. Упэўнены, што вопыт нашай краіны будзе запатрабаваны для таго, каб захаваць мір на планеце Зямля.

Вераніка КАНЮТА.
kanyuta@zviazda.by
Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

■ Жывая гісторыя

ПЕРАМОГА З ВОДАРАМ БЭЗУ

Біёлагі Цэнтральнага батанічнага саду НАН Беларусі сталі лаўрэатамі міждзяржаўнай прэміі «Зоркі Садружнасці»

Сёння ў Камернай зале Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі ўручаць галоўную гуманітарную прэмію СНД «Зоркі Садружнасці». Лаўрэатамі прэміі ў гэтым годзе сталі азербайджанскі піяніст Фархад Бадалбейлі, армянскі фізік Сяргей Амбарцумян, кіргізскі кампазітар Муратбек Бегаліёў, малдаўскі пісьменнік Іон Друцэ, расійскі артыст Юрый Саломін, таджыкскі мастак Вафо Назараў,

генеральны дырэктар Нацыянальнай акадэмічнай бібліятэкі Казахстана Умуткан Муналбаева. Сярод пераможцаў — і нашы суайчыннікі, беларускія біёлагі Уладзімір Рашэтнікаў, Уладзімір Ціток і Алена Спірыдовіч. Іх праект «Бэз Перамогі» стаў адным з самых значных і важных у падтрыманні навуковага, міжкультурнага дыялогу і патрыятычнага выхавання народаў краін СНД.

Фота Надзеі БУЖАН.

Калекцыя бэзу Цэнтральнага батанічнага саду НАН Беларусі захоўвае 22 віды і больш за 250 сартоў, у тым ліку 16 сартоў беларускай селекцыі.

СІМВАЛ РАДАСЦІ І ШЧАСЦЯ

Гэты праект — не проста спроба распаўсюдзіць у краінах-суседках шматлікія сарты адной з самых любімых дэкаратыўных раслін. Яе духмяныя і вытанчаныя кветкі захоўваюць у сабе памяць пра трагічныя падзеі Вялікай Айчыннай вайны і адначасова радасць Перамогі. Бо менавіта галінкамі бэзу ў маі 1945 года сустрэкалі савецкіх воінаў-вызваліцеляў.

— А яшчэ гэта кветка — сімвал шчасця, — лічыць **загадчык лабараторыі прыкладной біяхіміі, кандыдат біялагічных навук, дацэнт Алена СПІРЫДОВІЧ.** — Мы ўсе ў дзяцінстве шукалі ў густых гронках бэзу кветачку з пяццю пялёсткамі і верылі, што менавіта яна прынясе нам гэта пачуццё.

Яшчэ ў 1943 годзе савецкі франтавік і таленавіты селекцыянер Леанід Калеснікаў пачаў ствараць новыя сарты бэзу і прысвячаў іх героям і значным падзеям Вялікай Айчыннай вайны. Сёння гэту справу прадаўжаюць яго вучні і паслядоўнікі ў розных краінах на пост-савецкай прасторы. Міжнародны праект «Бэз Перамогі» дапамог аб’яднаць намагаюцца біёлагі ў адначасова згуртаваць вялікую колькасць людзей розных узростаў, прафесій, інтарэсаў, якія жывуць на адлегласці ў некалькі тысяч кіламетраў адзін ад аднаго, для захавання нашай агульнай гістарычнай памяці.

Упершыню ідэя высадкі ў гарадах-героях бэзавых алей была агучана ў рамках Савета батанічных садоў Расіі і Беларусі. Для гэтай справы аб’ядналі высілкі чатыры біятэхналагічныя цэнтры: Цэнтральны батанічны сад НАН Беларусі, Галоўны батанічны сад імя М.В. Цыцына (Масква), Валгаградскі рэгіянальны батанічны сад і Нікіцкі батанічны сад-Нацыянальны навуковы цэнтр (Ялта). Дзякуючы руплівай працы па аднаўленні і размнажэнні сартоў бэзу сёння ў гарадах-героях сабраны лепшыя сарты гэтай расліны ваеннай тэматыкі: разам з бэзамі Леаніда Калеснікава «Вялікая Перамога», «Капітан Гастэла», «Маршал Жукаў» квітнеюць яліцкія «Севастопальскі салют», «Эльціген» і беларускія «Вера Харужая», «Абаронцам Брэста», «Партызанка», «Канстанцін Заслонаў» і інш.

У ПРАБІРЦЫ — БУДУЧЫНА БІЯРАЗНАСТАЙНАСЦІ

Праект «Бэз Перамогі» стартаваў у 2011 годзе з вытворчасці пасадачнага матэрыялу, сабранага з усіх вышэй адзначаных біятэхналагічных цэнтраў. Справа атрымалася сапраўды міжнародная. Беларускія селекцыянеры займаліся мікракланальным размнажэннем і ўвядзеннем у культуру абраных сартоў бэзу, валгаградцы дарошчвалі і адаптавалі маленькія расліны для іх высадкі ў гарадах-героях Расіі, Украіны і Беларусі.

Выкарыстаць тэхналогію мікракланальнага размнажэння было вырашана для захавання разнастайнасці і адначасова генетычнай чысціні культур. У гэтым працэсе ад расліны аддзяляюць невялікую колькасць жывой тканкі і змяшчаюць яе ў пажыўнае асяроддзе. Праз некаторы час з некалькіх клетак вырастае цэлая расліна.

Сёння ў біятэхналагічнай лабараторыі Цэнтральнага батанічнага саду НАН Беларусі, у ка-

лекцыі in vitro (у прабірцы, штучных умовах) падтрымліваецца 66 сартоў бэзу. Гэтыя маленькія кусцікі — каштоўны аб’ект генетычнай разнастайнасці і нацыянальнай спадчыны.

— Бэз не з’яўляецца доўгажыхаром, максімальная працягласць яго жыцця — паўстагоддзя. І чым старэйшым ён становіцца, тым горш укараняюцца чаранкі, менш усходзіць насенне, якое, акрамя таго, «перамешваецца» з іншымі сартамі бэзу. Таму толькі з дапамогай мікракланальнага размнажэння магчыма захаваць унікальныя асаблівасці той ці іншай расліны, — упэўнены **загадчык аддзела біяхіміі і біятэхналогіі раслін, доктар біялагічных навук, прафесар, акадэмік Уладзімір РАШЭТНІКАЎ.** Так, беларускія спецыялісты змаглі аднавіць сарты французскай селекцыі, якія былі страчаны нават у самой Францыі.

У КОЖНЫМ ГОРАДЗЕ АЛЕІ ЗАЦВІТУЦЬ...

Першыя бэзавыя алеі ў межах праекта з’явіліся яшчэ ў 2013 годзе ў Валгаградзе і паступова пачалі з’яўляцца ў кожным з 12 гарадоў-герояў: Мінску, Валгаградзе (Сталінградзе), Керчы, Кіеве, Маскве, Мурманску, Наварасійску, Адэсе, Санкт-Пецярбургу (Ленінградзе), Севастопалі, Смаленску, Туле, а таксама ў Брэсцкай крэпасці-героі.

Беларускія алеі бэзу сартоў ваеннай тэматыкі з’явіліся ў музейна-паркавым комплексе «Перамога» побач з новым будынкам музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, а таксама ў Лошыцкім сядзібна-паркавым комплексе Мінска, каля брацкай магілы ў Парку Чалюскінцаў і мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой». Разам са спецыялістамі Батанічнага саду алеі дапамагалі ствараць ветэраны, прадстаўнікі мясцовай улады, Следчага камітэта, сувораўскага ваеннага вучылішча, навуковцы дзіцячай музычнай школы мастацтваў, члены БРСМ і інш.

— Запрашаючы да ўдзелу ў акцыі сувораўцаў і навуковцаў музычнай школы, мы разумелі: калі дзеці будуць саджаць бэз разам з ветэранамі, гэта будзе не толькі сустрэча двух пакаленняў — наш праект дапаможа маладым людзям дакрануцца да гісторыі, жывой і вельмі важнай для нас, — адзначыла Алена Спірыдовіч.

Нягледзячы на тое, што наступныя юбілейныя даты, звязаныя з Перамогай у Вялікай Айчыннай вайне, чакаюцца яшчэ не хутка, аўтары праекта не спыняюць сваёй дзейнасці. Кожную вясну яны плануюць папаўняць алеі бэзу ў гарадах-героях новымі селекцыйнымі ўзорамі. А ў 2016—2020 гадах бэзавыя алеі павінны з’явіцца і ў гарадах баявой славы Расіі, Украіны і Беларусі.

Далучыцца да праекта змаглі і іншыя лаўрэаты галоўнай гуманітарнай прэміі СНД «Зоркі Садружнасці». 10 чэрвеня на Партызанскай палыне Цэнтральнага батанічнага саду НАН Беларусі яны разам залажылі алею «Бэз Перамогі» з сартоў «Вялікая Перамога», «Вялянціна Грызадубава», «Абаронцам Брэста» і «Памяць пра Калеснікава».

Вераніка КОЛАСАВА